

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen

STVK11
VT2008
Handledare: Yan Sayegh

Att skildra sin historia

- En diskursanalys av franska politikernas bild av Frankrikes roll som kolonisatör sett ur ett postkolonialteoretiskt och mångkulturellt perspektiv

Alexandra Cwikiel

Abstract

The aftermath of colonization, culture diversity and the recognition of the own identity - living in a country which has the role of a former colonizer has got consequences in the multicultural French society. These consequences can be seen studying the politics, the education and the history of that country. In this bachelor thesis I discuss the aftermath of French colonization with a focus on how the French cultural identity can be explained in defining colonialism in French lawmaking. The aim is to understand the definition of the own cultural identity from a postcolonial perspective and what meaning the multicultural society has for this definition. This is an issue which can be seen in politics as well as in everyday life, and to make an understanding of it, I study how French politicians are representing their country's role as a former colonizer in a postcolonial era. By adopting a discourse analysis to this theme, studying a debate of the law which aims to recognize the French colonial role in North Africa during the colonial rule with a focus on Algeria, I try to understand how influential politicians in France have the power to explain the French role as colonizer, as well as the power to defend the cultural identity of their country, in teaching new generations about the history of French colonialism.

Nyckelord: Frankrike, kolonialism, postkolonialism, mångkulturalism, kulturell identitet

Antal tecken: 67 764

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemformulering	1
1.1.1	Syfte	1
1.1.2	Avgränsningar	2
2	Metod	3
2.1	Metodologiska överväganden	3
2.1.1	Disposition och operationalisering av begrepp	3
2.2	Diskursanalys som textanalytisk metod	4
3	Material	5
3.1	Tillgänglighet, förutsättningar och urval.....	5
3.2	Källkritik	5
4	Teori	7
4.1	Att avgöra teori.....	7
4.2	Postkolonial teori.....	7
4.3	Mångkulturellt perspektiv	9
4.3.1	Den kulturella Identiteten.....	9
5	Skildrandet av historien	11
5.1	Kolonialism	11
5.2	Postkolonialism	11
5.3	Fransk kolonialism	12
5.4	Fransk Postkolonialism	14
5.5	”Les lois memorielles”	15
5.5.1	”Lagen från den 23 februari 2005”	16
5.6	Debatt kring skildrandet av Frankrikes koloniala roll.....	17
6	Analys	19
6.1.1	Det postkoloniala ansvaret	19
6.1.2	Att handskas med mångkulturalism	20
6.1.3	Den franska identiteten.....	21
6.1.4	Barbari eller civilisering?	23

7	Slutsats	25
7.1	Sammanställning av resultat.....	25
7.1.1	Avslutande diskussion.....	26
8	Appendix – Lagens artikel 4, den 23 februari, 2005	27
9	Referenser	28

1 Inledning

“Two middle-aged women wearing hijabs chat to each other in Arabic as they walk down the street. On one corner there’s a halal butcher shop; around another, a music store that sells only Arab music. Someone has plastered posters advertising a concert by the Moroccan musician Daoudi. But this isn’t Morocco. This is France” (Farouky, 2007). Detta är bilden av dagens Frankrike där postkoloniala kulturer har bidragit till skapandet av ett mångkulturellt samhälle. Den koloniala frågan är sedan en lång tid tillbaka starkt närvarande i Frankrike, och landet har länge försökt förklara sin koloniala roll och skildra minnet av sin historia. Detta har gett upphov till problem med integrationen av franska immigranter och skapat frågor rörande den franska identiteten. Den 23 februari 2005 skrevs en lag, som bland annat säger att man i den franska skolundervisningen särskilt ska lära ut den positiva aspekten av den roll Frankrike hade i sina kolonier under kolonialtiden. Lagen fick stark kritik och gav upphov till en debatt om huruvida det är rätt att främst belysa Frankrikes positiva roll eller inte. Jag har i denna studie gjort en analys av en debatt förd av franska politiker kring hur lagen borde utformas, där jag studerat argument för och emot en lagändring, i syfte att ur dessa argument försöka visa hur de franska politikerna diskursivt försöker framställa och försvara sin kulturella identitet ur ett postkolonialteoretiskt perspektiv kopplat till mångkulturalismen i Frankrike.

1.1 Problemformulering

Jag ämnar att i denna studie besvara frågan: *”Hur kan man utifrån ett postkolonialt perspektiv, förklara hur franska politiker i ett mångkulturellt Frankrike diskursivt hävdar sin kulturella identitet genom sin skildring av kolonialismen i fransk lag?”*

1.1.1 Syfte

Den studie som jag utför är grundad på diskursanalysen av en debatt. Mitt syfte är att med studien försöka visa hur de franska politikerna diskursivt hävdar sin kulturella identitet i en postkolonial era i samhälle präglad av mångkulturalism. Jag ämnar att ur ett postkolonialt perspektiv granska argument från debatten kring avskaffandet av en lagartikel som säger att man i den franska skolundervisningen *”särskilt ska framställa Frankrikes positiva roll under kolonialtiden”*. Min

ambition är så att försöka förstå hur de franska politikerna idag försvarar sin kulturella identitet utifrån hur de skildrar den franska kolonialismen och Frankrikes roll under denna tid.

Den postkoloniala teorin används i syfte att förklara hur franska politiker diskursivt skapar maktförhållanden som syftar till distinktionen ”vi” och ”dom” för att på så sätt lyfta fram den egna identiteten. Dessutom försöker jag att utifrån ett mångkulturellt perspektiv, förklara att den franska kulturella identiteten är någonting som kan förstås i relation till andra kulturer som idag finns i Frankrike till följd av kolonialismen. Detta för att man ska förstå att politikernas argumentation utgår ifrån en mångkulturell kontext, då de lever i ett land där den postkoloniala frågan är levande och högst aktuell genom de postkoloniala kulturer som utgör det mångkulturella franska samhället.

1.1.2 Avgränsningar

Att välja en lämplig teori har varit problematiskt. Detta beror bland annat på att gränsdragningen mellan en ”vi” och ”dom” grupp är svår att göra i Frankrike.

”Vi” utgörs å ena sidan av hela Frankrike och även av Västvärlden i relation till ”dom” som utgörs av landets forna kolonier, eller Orienten, samtidigt som det i Frankrike även finns ett ”vi” och ”dom” mellan fransmän från Frankrike och franska immigranter. I ett försök att studera denna sociala konstruktion kommer man lätt in på problem som nationalism, rasism och diskriminering vilket skapar ett brett forskningsfält med många infallsvinklar vilka jag inte har utrymme att utveckla här.

Mitt fokus kommer att ligga på hur en ”vi” grupp skapas av franska politiker genom deras sätt att tolka kolonialismen, och hur detta diskursivt skapar en ”dom” grupp. Ur denna tolkning koncentrerar jag mig sedan på begreppet kulturell identitet och studerar hur denna lyfts fram genom den retorik politikerna tillämpar i sin diskurs.

2 Metod

2.1 Metodologiska överväganden

Mitt tillvägagångssätt har varit att först granska den franska debatten kring lagen och översätta denna till svenska. Efter detta moment har jag sedan delat upp debatten i fyra huvudsakliga ämnesinriktningar. Dessa är skapade utifrån vad jag finner är väsentligt för min analys. Till dessa områden har jag sedan kopplat mina valda teoretiska perspektiv, i syfte att förklara hävdandet av den franska kulturella självbilden. Jag har använt mig av en induktiv metod där jag har utgått från mitt empiriska material och sedan sökt en relevant teori (Esaiasson m.fl. 2003:122). Jag ville skriva om någonting som rör den franska integrationspolitikens koppling till kolonialismen, och fann att det pågick en stor debatt kring just denna lag. Efter teorival har studien sedan främst varit teorikonsumerande (Esaiasson m.fl. 2003:40).

2.1.1 Disposition och operationalisering av begrepp

För att ge en klar bakgrund till mitt studieproblem, och för att förklara vad det är som debatten egentligen grundas på har jag först gett en definition av frågeställningens begrepp kolonialism respektive postkolonialism, vilka följs av en definition av fransk kolonialism respektive postkolonialism.

Min operationalisering av frågeställningens begrepp "hävda" är att *försvara* den kulturella identiteten och samtidigt att *bejaka* att denna finns i förhållande till någonting annat.

Vidare har jag gett en sammanfattande beskrivning av lagen och dess bakgrund, som följs av en beskrivning av debatten som grundas på lagens artikel 4. Därefter följer min analys av denna debatt. Artikeln finns även med som ett appendix längst bak i arbetet.

Jag har delat upp analysen i fyra områden. Varje stycke har fått en enskild rubrik under vilken jag har samlat de argument som studerats ur respektive område. Endast ett antal representativa argument har valts ut. Fördelningen har gjorts mellan för – och motargument från politiker tillhörande både franska vänster och högerpartier. På detta sätt hoppas jag kunna ge en representativ bild av det fall jag undersöker, dvs. hur den kulturella identiteten hävdas genom olika framställningar av den franska koloniala rollen. I avslutningen har jag sedan

försökt binda ihop slutsatserna av mina tolkningar av debattens huvudsakliga argument och visat hur dessa används för att lyfta fram den kulturella självbilden.

2.2 Diskursanalys som textanalytisk metod

Synen på oss själva och på omvärlden konstitueras genom språket, och det är också genom språket som den sociala och politiska verkligheten konstrueras (Bergström & Boréus, 2005:326). Diskursanalysen kan hjälpa oss att förklara sociala identiteter, och man utgår här ofta ifrån distinktionen ”vi” och ”dom” för att förklara identitetskonstruktioner som ofta är relaterade till begreppet makt (Ibid, 2005:328). Diskursanalysen kan användas för att studera skapandet av maktförhållanden, och lämpar sig väl vid studier av debatter (Ibid, 2005:348:357).

Mats Börjesson förklarar studiet av diskurser och sociala konstruktioner som undersökningar av ”*det som sägs, hur det sägs och hur det skulle ha kunnat sägas*” (Börjesson, 2003:21). Han menar att diskurser är logiker som sätter bestämmande gränser för vad som är socialt och kulturellt accepterat som ”sant” eller ”gott”, och bestämmer därmed vad som är kan och inte kan sägas i ett visst sammanhang (Ibid, 2003:21). Han förklarar att det till det socialt konstruerade fenomenet i diskursen knyts ”sammanhang, moral, värden och rationalitet av olika slag”, och det är detta fenomen som utgör studieobjektet (Ibid, 2003:24). Ett krav på diskursanalysen är att diskursen ska kunna analyseras ur olika teoretiska synvinklar, d.v.s. att diskursens ledande fenomen ska kunna skildras på olika sätt. Således kan diskursen förklaras som ett sätt att skapa mening, sammanhang och förståelse för detta fenomen utifrån olika perspektiv (Ibid, 2003:22).

I diskursanalysen sätter man inte i första hand aktören i centrum – man läser inte texter för att förstå vad författaren vill säga, utan man granskar dem för att undersöka vad de underförstår, omöjliggör, respektive implicerar (Sahlin 1999 i Börjesson 2003:23). Inom ramen för analysmodellen kan man studera, i mitt fall, *vad* politikerna säger, *vilka* problem de lyfter fram och *hur* de beskriver dessa problem (Wreder i Börjesson & Palmblad, 2007:33).

Jag har på debatten tillämpat en diskursanalys där jag har försökt att med den postkoloniala teorin och ett mångkulturellt perspektiv uttyda de franska politikernas försök att hävda den franska kulturella identiteten. De indikatorer jag främst har koncentrerat mig på att hitta är språkliga uttryck som är kopplade till kulturbegreppet och som även kan tolkas med den postkoloniala teorin om skapandet av hierarkiska förhållanden i diskursen. Jag ämnar således försöka uttyda hur politikerna använder diskursen som ett maktverktyg för att försvara sin kulturella identitet.

3 Material

3.1 Tillgänglighet, förutsättningar och urval

Att kunna samla in relevant material till min undersökning har begränsats betydligt av det faktum att den mesta litteraturen som specifikt berör den franska lagen från 2005 är skriven på franska och finns därför att finna främst i Frankrike. Detta har varit ett frustrerande moment i mitt arbete då jag endast har kunnat hitta information om att denna litteratur existerar men inte har kunnat ta del av den i min undersökning. Därför har jag valt att som underlag för min analys använda mig av en debatt förd av franska politiker i november år 2005, där jag har studerat uttalanden av politikerna kring hur lagen borde utformas.

Lagen som röstades fram den 23 februari 2005 ledde till en stor debatt i Frankrike. Uttalanden har gjorts av många personer, t.ex. av kända franska historiker samt av Algeriska separatist rörelsen FLN och även av anti-koloniala och anti-rasistiska organisationer både i Frankrike och i övriga länder. Att här endast begränsa mig till att undersöka argumentationen styrd av franska politiker är en i detta fall viktig avgränsning då debatten var omfattande och många olika parter deltog. Eftersom lagen beslöts i Frankrike av franska politiker som är utvalda att representera landet, anser jag att deras uttalanden är mest intressanta att studera för att i detta fall förklara hur Frankrike framställer sin roll under kolonialtiden och genom detta försvarar sin kulturella identitet.

Debatten är lång, men jag har endast begränsat mig till att grundligt analysera vissa av argumenten för att visa hur den kulturella identiteten försvaras i diskursen. De argument som jag har valt ut är de som enligt mig kan ge en representativ bild av hur de franska politikerna argumenterar.

3.2 Källkritik

Jag har hämtat debatten kring lagen från den franska Nationalförsamlingens hemsida, en Internetsida där officiella uttalanden finns tryckta. Debatten är mitt primärmaterial och det hade därför känts tryggt att ha den i tryckt format. Dock förlitar jag mig på denna källa då den är en officiell, statlig hemsida. Debatten som utgör mitt huvudsakliga underlag för analysen är, som en del annat material skriven på franska. Jag har här förlitat mig på mina egna kunskaper i språket och

använt mig av ordböcker för att översättningen till svenska ska bli så korrekt som möjligt. Här kan påpekas att meningsbyggnad, metaforer och svårtydd ironi på franska är någonting som har försvårat arbetet och varit tidskrävande.

4 Teori

4.1 Att avgöra teori

Detta steg i arbetsprocessen anser jag är det kanske mest krävande. En teori kan sägas vara det samma som en tänkbar förklaring, d.v.s. ett antagande om att en faktor påverkar en annan, och ett antagande om varför den gör det (Esaiasson m.fl., 2003:37). Teoretiska perspektiv däremot är utgångspunkter som kan ge forskaren idéer till empiriskt prövbara antaganden om hur olika faktorer påverkar varandra och vilka dessa faktorer kan vara (Esaiasson m.fl., 2003:38).

I min studie har jag valt att tillämpa ett mångkulturalismiskt teoretiskt perspektiv, samt den postkoloniala teorin för att studera hur franska politiker väljer att framsälla sitt koloniala förflutna, och för att studera hur kolonialismen påverkat politikernas och Frankrikes förhållande till den kulturella identiteten. Anledningen till att jag har valt dessa två perspektiv är att den postkoloniala teorin utgår från ett ”vi” och ”dom” perspektiv, och det mångkulturalismiska perspektivet i sin tur tar upp frågor rörande kultur och identitet. Debatten kan enligt mig bäst studeras ur dessa två perspektiv då uppfattningen om olika kulturer och identiteter i Frankrike kan ses som just det som ger upphov till dessa ”vi” och ”dom” bilder.

4.2 Postkolonial teori

Den postkoloniala teorin är ofta återkommande i kulturstudier då den innefattar problemområden såsom ”det mångkulturella samhället”, rasism, globalisering och identitet för att nämna några (Eriksson, Eriksson, Thörn, 2005:14). Med den postkoloniala teorin studerar man det förhållande som postkolonialismen skapar – inte bara de postkoloniala staterna är märkta av kolonialismen, kolonialismens arv har också betydelse för skapandet av kulturella identiteter i Västvärldens mångkulturella samhällen (Ibid, 2005:14:15). Det är denna aspekt som jag främst vill belysa vid användandet av den postkoloniala teorin. Detta för att det postkoloniala förhållandet i Frankrike främst kan förstås genom att studera det koloniala arv som lever kvar genom postkoloniala kulturer i landet. Dessa postkoloniala kulturer utgörs främst av kulturer i det Nordafrikanska området Maghreb. T.ex. förklarar den postkoloniala teorin med inriktning på mångkulturalismen att framväxten av ett begrepp som rasism i Europa bör förstås

i relation till de nya villkor som präglar det (postkoloniala) mångkulturella samhället men också som ett arv från kolonialismens epok (Ibid, 2005:15).

Vid studier av postkolonial teori görs flitiga referenser till främst tre stora tänkare – Edward Said, Homi Bhabha och Gayatri Chakravorty Spivak. För att förklara den postkoloniala teorin kopplar dessa författare an till bland annat *poststrukturalismen*. En av dem som förde fram detta perspektiv var filosofen Jacques Derrida, som och beskriver språkets betydelse för skapandet av politik, institutioner och identiteter, och som försöker förklara hur världen struktureras genom språkliga praktiker (Ibid, 2005:17f). Det är således språket som skänker betydelse och därmed producerar såväl sociala relationer som objekt (Ibid, 2005:18). Vad som lyfts fram inom poststrukturalismen är att språket är strukturerat kring binära motsatspar, och det är genom *kontraster* och betoningen av *skillnader* som begrepp får sin mening (Ibid, 2005:18). Exempelvis ges begreppet ”normalt” betydelse genom att sätta det i kontrast till vad som är ”onormalt”, liksom begreppet ”god” får mening genom kontrasten mot begreppet ”ond”. Poststrukturalismen betonar att utan dessa kontraster skulle begreppen inte ha någon mening, och poängterar även att olika begrepp har olika styrka och skapar på så sätt sociala hierarkier, t.ex. är begreppen ”man” och ”vit” överordnade begreppen ”kvinna” och ”svart” (ibid, 2005:18).

Främst fokuserar poststrukturalismen på förhållandet mellan makt och kunskap och studerar därför främst diskursen, där man ser på hur mening språkligt konstrueras (ibid, 2005:19). På detta sätt är diskursanalysen sammankopplad med det postkoloniala perspektivet vid utförande av studier.

I verket ”Orientalism” studerar Edward Said hur det binära motsatsparet ”Öst” och ”Väst” uppkommit. Genom att studera hur Västerlandet diskursivt presenterar Orienten, analyserar Said konstruktionen av Orienten som ”Den Andra” och skapandet av Västerlandets självbild som en ”överlägsen civilisation” (ibid, 2005:20). Said studerar hur kolonialmakterna diskursivt presenterade Orienten och menar att denna representation lever kvar även idag, genom den maktpolitik som syns tydligast i USA, där ”Öst” länge har stått för den traditionella Orienten och Ryssland, och signalerat fara och hot (Said, 2004:95). Said menar att Orienten har skapat sin identitet genom Västerlandet – det är den västerländska kunskapen om Orienten som skapat Orienten, orientalen och dennes värld (Ibid, 2004:113).

Enligt den postkoloniala teorin konstitueras den västerländska identiteten med utgångspunkt i distinktionen ”civiliserade européer” och ”de Andra” (Eriksson, Eriksson, Thörn, 2005:29). Samtidigt förklaras den moderna rasismen som en klassificering av folkgrupper där man ställde ”kulturfolk” och ”civilisation” mot ”naturfolk” och ”barbari” (ibid, 2005:29). Interpretationen av kolonialismen ges ofta i samma ordalag – ”barbari” och ”civilisering”, där kolonisatörernas främsta försvar var att de kom för att civilisera ett barbariskt folk.

Eriksson och hans medförfattare förklarar att ”poststrukturalismens kritiska ansats inbegrips i analysen av hur diskurser konstruerar etablerade och ’essentiella’ sanningar om kulturer” (ibid, 2005:22). Dessa diskursiva konstruktioner är centrala i min analys av hur Frankrike framställer kolonialismen för att hävda sin egen kulturella identitet, och på detta sätt skapar en ”fransk identitet” i förhållande till en ”annan”.

4.3 Mångkulturellt perspektiv

Hargreaves och Goodson beskriver att den konservativa formen av mångkulturalismen kan ses som en form av neo-kolonialism som enligt den koloniala traditionen omfattar den vita mannens överlägsenhet (Hargreaves, Goodson, 1997:3). Enligt dessa synsätt har urinvånarna i de koloniserade länderna blivit kategoriserade som människor av en lägre ställning utan samma rättigheter som de högre uppsatta (Européerna) (Ibid, 1997:3).

Länder i västvärlden har till stor del erfarit immigration vilket har lyft fram vikten av särskilt rasbegreppet, och som har tvingat dessa nationer att konfronteras med frågor om hur de ser på sig själva och på andra samhällen (Ibid, 1997:1). Denna process har lett till att Väst inte längre kan tala om *sin* kultur och *sin* kulturella identitet utan att ta hänsyn till *andra* kulturer och till det faktum att deras nutida samhälle är mångkulturellt (Ibid, 1997:2, min kursivering). Jag vill belysa detta mångkulturella tillstånd, då jag i min analys anser att man måste ta hänsyn till att uppfattningen om fransk identitet eller fransk kultur kan ha förändrats i och med det mångkulturella samhället som skapats av immigrationen till Frankrike från främst Nordafrikanska länder vars kulturella traditioner skiljer sig från de franska.

Begreppet ”mångkulturell” har ofta blivit använt för att beskriva frågor som i någon mån rör den postkoloniala eran. När vi rör oss med begreppet syftar vi ofta på problem som behandlar ras-, sociala och ekonomiska klass-, genus-, språk- och kulturskillnader (Ibid, 1997:1).

Begreppet ”mångkulturell” definieras enligt Bonniers svenska ordbok som någonting som ”präglas av inflytandet från många länders kulturer: *det mångkulturella samhället* (Malmström m.fl.,1994:366). Inom ramen för ”det mångkulturella samhället” talar man om kulturell identitet och dess status samt om politiska maktförhållanden (Eriksson, Eriksson, Thorn 2005:40). Eriksson och hans medförfattare beskriver att globaliseringen och de postkoloniala dilemman som präglar vår tid, såväl i Europa som i de forna kolonierna är knutna till ”det mångkulturella samhället” (Ibid, 2005:40). Utifrån det mångkulturella perspektivet har jag valt att koncentrera mig främst på kultur, och på hur man skapar en kulturell identitet genom att man identifierar sig med en viss kultur åtskild från andra kulturer.

4.3.1 Den kulturella Identiteten

I kultursammanhang talar man om identiteten och självbilden som någonting som utgår från personers eller grupperns egen identifikation som tillhörande en bestämd kultur, etnisk grupp eller nation – man talar således om en kulturell identitet, etnisk identitet eller en nationell identitet (NE, 1992:342). Kulturbegreppet har tilldelats många olika definitioner beroende på vilken disciplin som tillämpas. Nationalencyklopedin definierar begreppet som någonting som utgår ifrån en

människas värderingar, normer och lagar (NE, 1992:513, vol. 11). Även UNESCO ger en liknande definition av begreppet kultur som ”de utmärkande spirituella, materiella, intellektuella och känslomässiga drag som karaktäriserar ett samhälle eller en social grupp, och som omfattar livsstilar, värdesystem, människors grundläggande rättigheter, traditioner och religioner” (UNESCO, 1982). Jag har använt mig av denna definition som indikator då jag i debatten letar efter kulturrelaterade argument.

Identitetsbegreppet definieras i sin tur som en människas självbild, dvs. medvetandet om sig själv och sitt jag, med en skarp gräns till andra, och att själv bestämma över sina tankar och handlingar (NE, 1992:342, vol. 9). Den kulturella identiteten är ett samlat uttryck som jag har valt att använda för att beskriva uppfattningen om sig själv utifrån sina normer, värderingar, livsstil och traditioner. Immigrationen till Europeiska länder under efterkrigstiden har skapat nya identiteter som utmanar tidigare nationella kulturer och som lett till uppkomsten av nya frågor rörande nationalitet, medborgarskap, politisk makt och legitimitet och även frågor om kulturens ökade politiska betydelse (Eriksson, Eriksson, Thörn, 2005:40).

Charles Taylor behandlar i sin bok ”*Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*” erkännandet av den kulturella identiteten, och menar att identiteten är någonting som formas av bilder och berättelser som skapats av någon annan och om andra människors erkännande eller frånvaro av erkännande av denna identitet (Eriksson, Eriksson, Thorn 2005:41). Taylor menar att hur vår identitet ser ut, beror på vem det är som har återberättat denna i historien (Ibid, 2005:41). Taylor menar att icke-erkännande eller misserkännande av identiteten kan vålla skada och ses som en form av förtryck genom att människor tvingas in i en falsk, förvanskad och inskränkt tillvaro, och att man genom erkännandet skapar och erkänner man att var och en har en identitet (Taylor, 1994:37:47).

Frantz Fanon var en annan tänkare som lyfte fram begreppet identitet och studerade hur detta presenteras i kulturella sammanhang, bland annat under kolonialismen. Fanon menade att koloniserarna präglade in en bild av underlägsenhet hos de koloniserade för att på så sätt befästa sin makt, och för att de koloniserade ska kunna frigöra sig från denna känsla av underlägsenhet måste de få en annan självbild (Eriksson, Eriksson, Thörn, 2005:41). Även Stuart Hall är inriktad på kulturstudier och identitetspolitik och hävdar att för att man ska kunna bejaka sin kulturella identitet måste den kulturella identitetens, vad Hall kallar ”ursprungliga essens”, som fanns innan det koloniala förtrycket erkännas och återupprättas (Ibid, 2005:41).

5 Skildrandet av historien

5.1 Kolonialism

Begreppet kolonialism, och hur man väljer att definiera det skiljer sig väsentligt. Beskrivningar av begreppet kan ges i värdeladdade termer såsom ”barbari”, ”slaveri” och ”folkmord” eller å andra sidan ”civilisering”, ”utveckling” och ”omhändertagande”. Aimé Césaire talar om begreppet kolonialism som *”bridgehead in a campaign to civilize barbarism, from which there may emerge at any moment the negation of civilization, pure and simple”* (Césaire i Williams & Chrisman, 1994:176). Césaire hävdar vidare i sin definition av begreppet att kolonialismen exploaterar, avhumaniserar och objektifierar det koloniala subjektet (Loomba, 2005:41).

I Nationalencyklopedin står skrivet att *”kolonialism förknippas ofta med vit överhöghet över andra folkgrupper”* (NE, 1993:184). Nationalencyklopedin definierar vidare kolonialism som *”erövring, kontroll och exploatering av områden utanför kolonisatörens primära territorium”* (NE, elfte bandet, 1993:184). Denna exploatering ledde till stora sociala förändringar, som trots att de inte alla kan kallas destruktiva, i stor grad har *”lagt grunden till dagens ojämlika värld, där utvecklingen sker i centrum, medan periferin präglas av beroende och underutveckling”* (NE, 1993:184). Vidare beskrivs även att kolonialmakternas syfte i stor utsträckning handlade om att genom satsningar inom jordbruk, infrastruktur, administration och utbildning stimulera ekonomin inom det koloniala systemet och anpassa det till världsmarknaden (Ibid, 1993:184).

Kolonialismen beskrivs ofta som ett förhållande där det koloniserade landets invånare har begränsad frihet i förhållande till kolonisatörerna. Jag har relaterat främst till NE’s definition av begreppet då detta är den definition som jag finner verkar mest objektiv. Det är viktigt hur man definierar begreppet då detta ser mycket olika ut beroende på vem man frågar.

5.2 Postkolonialism

Ania Loomba förklarar att eftersom kolonialismens tidsålder har passerat, och eftersom ättlingarna till före detta koloniserade folk idag lever överallt, kan det tyckas att hela världen är postkolonial (Loomba, 2005:28). Vad som är

problematiskt med begreppet är vad vi menar med ”post” i postkolonial, d.v.s. vart drar vi gränsen mellan övergången från kolonial till postkolonial? Loomba diskuterar att om koloniala ojämlikheter fortfarande består, är det kanske för tidigt att dödsförklara kolonialismen (Loomba, 2005:28). Dessutom, förklarar Loomba, är det kolonialismens karaktär som i stor grad kan avgöra huruvida vi ska använda termen postkolonial eller ej. Vad hon menar är att avkolonialiseringen av olika länder såg olika ut, och graden av kolonialt förtryck var inte lika stor överallt – i vissa fall handlade avkolonialiseringen om att den inhemska befolkningen störtade sina europeiska härskare, i andra fall handlade det om vita bosättares övertagande av område som avkolonialiserades på ett annat sätt (Loomba, 2005:28). Det är därför viktigt att termen postkolonial inte endast signalerar ett, vad Loomba kallar, ”tekniskt maktskifte” (Loomba, 2005:30). Vad hon vill säga med detta är att den ”offerstatus” som kan finnas hos olika före detta koloniserade stater skiljer sig åt. T.ex. utsattes inte den vita befolkningen i lika stor utsträckning som den svarta för folkmord, politisk uteslutning eller ekonomisk exploatering (Loomba, 2005:30). Hur denna offerstatus ser ut kan, menar Loomba, vara avgörande för hur ett före detta koloniserat land förklarar kolonialismen (Loomba, 2005:30). Därför är det viktigt att postkolonialism inte ses som någonting som efterträder kolonialism och förklarar dess slut, utan att den istället förstås som ”*ett ifrågasättande av den koloniala dominansen och kolonialismens följdverkningar*” (Loomba, 2005:32).

Postkolonialism är ett begrepp som precis som kolonialism kan förklaras på många olika sätt. Begreppet står inte för en homogen kategori som existerar i ett samhälle, utan är snarare ett begrepp som ständigt förändras och aldrig är konsistent (Mishra och Hodge i Williams och Chrisman, 1994:276ff). Från början användes begreppet mycket inom litteraturvetenskapen i England, och kom att ersätta det engelska ”Commonwealth”, på svenska ”samväld”, som användes som en förskönande term för att beskriva det Brittiska Imperiet efter dess uppbrytning (Mishra och Hodge i Williams och Chrisman, 1994:276). Innebörden av begreppet postkolonialism kom dock sedan att vidgas till att innefatta frågeställningar som innefattar sambandet mellan imperialism och kultur och har sagts beteckna ”all kultur påverkad av den europeiska imperialismens processer från kolonialismen fram till idag” (Eriksson, Eriksson, Thörn, 2005:16). Postkoloniala tänkare hävdar således att kolonialismen fortfarande lever kvar, och begreppet postkolonialism kan ses som ett sätt att förklara att analyser av kulturella processer måste relateras till kolonialismens historia (Eriksson, Eriksson, Thörn, 2005:16).

5.3 Fransk kolonialism

Den franska expansionen började på 1500-talet i Nordamerika som idag utgörs av det fransktalande området i Canada, även kallat ”Nouvelle France” (<http://www.crwflags.com>). Expansionen fortsatte till staterna Louisiana och Acadia för att sedan sprida sig till den Karibiska övärlden där det största territoriet

utgjordes av Haiti och även öarna Guadeloupe och Martinique (<http://www.linternaute.com>). Franska kolonier fanns även i Stilla havet, i Sydamerikanska Guyana och i stor utsträckning i Väst och Nordafrika. Fransmännen hade även kolonier i Indokina som omfattade länderna Vietnam, Laos och Kambodja.

Den del av kolonialtiden som jag kommer att uppmärksamma i min undersökning är den franska ockupationen av Nordafrika och det område som idag benämns som ”Maghreb” och omfattar Marocko, Algeriet och Tunisien (www.tlfq.ulaval.ca). Fokus kommer främst att ligga på Algeriet. Anledningen till detta val är att den lag som ligger till grund för min analys har fått stor uppmärksamhet i dessa länder, särskilt i Algeriet som blev självständiga från Frankrike först så sent som 1962. Dessutom är Algeriet ett land som ofta blir kopplat till Frankrike på grund av landets politisk-ekonomiska kontakter och geografiska närhet, samt på grund av den stora koncentrationen av franska algerier som idag finns bosatta i Frankrike. Maghreb är dessutom det område från vilket flest immigranter kom till Frankrike (Hargreaves, McKinney, 1997:8)

Efter Tysklands besegring av Frankrike i kriget 1870, bosatte sig många fransmän i Algeriet som erövrats av Frankrike år 1830. Dessa franska bosättare kom att kallas ”les pieds noirs”, ”svartfötter”. De betraktades av fransmännen i Frankrike ha en lägre status än fransmän, men hade i Algeriet en överordnad position och drog som kolonisationer fördel av detta för att anlita algerier som sina underordnade (<http://www.da.se>). Under de första tio åren av ockupationen hade fransmännen tagit över de mest produktiva markerna runt kusten, och till algerierna lämnades mindre fruktbar mark (Entelis i Ciment, 1997:31).

Fransmännen hade 1860 tagit över stora delar land och gjort den till ett handelsmedel mellan bosättare (Ibid, 1997:31). Under denna period styrdes Frankrike av ny idé baserad på den franska tanken om en universalisering av fransk civilisation, och denna idé, kallad ”mission civilisatrice” började spridas i de franska kolonierna (Ibid, 1997:31). Detta budskap medförde bland annat att Islam kom att dyka under för Kristendom, och den Stora Moskén omvandlades till en Katedral (Ibid, 1997:31). Expansionen spred sig snabbt, och vid början av första Världskriget var tre fjärdedelar av Algeriet europeiskt, med stora maktkoncentrationer av de landområden som var mest produktiva och närmast transportförbindelser. Lagar tillkom som förbjöd muslimer att kritisera den franska staten, och muslimsk undervisning fick endast äga rum på ett mindre antal skolor (Ibid, 1997:33).

Runt 1930 började den franska koloniala kontrollen att hotas. Algerisk nationalism, strävan efter rättvisa baserad på kulturella skillnader, en politisk kampanj för autonomi, och till slut ett väpnat uppror år 1954 var de bakomliggande orsakerna (Ibid, 1997:34). Självständighetsrörelser bröt ut krig i både Vietnam och Algeriet. Algeriet hade, från franskt håll, kommit att betraktas som en integrerad del av Frankrike, och vid det här laget fanns cirka en miljon fransmän bosatta i landet. Självständighetsupproret ledde i Algeriet till fyra års krig tills the National Liberation Front, FNL, den algeriska befrielseörelsen och Frankrikes dåvarande president Charles de Gaulle, ingick förhandlingar och landet blev självständigt år 1962. Efter att självständigheten hade deklarerats flydde flera

tusen *harkis*, algerier som stridit på fransmännens sida, och omkring en miljon fransmän till Frankrike (Ibid, 1997:34f). Kriget som officiellt pågick mellan 1954-1962 benämns som det mest brutala i fransk historia då 18000 franska soldater och 350000 civila algerier dog (Howell, 2008:57).

5.4 Fransk Postkolonialism

Det är viktigt att skilja på vad som är en postkolonial *era*, eller en postkolonial *värld*, och vad som menas med en postkolonial *stat*. Skillnaden mellan en postkolonial värld och en postkolonial stat är att det första beskriver en global situation medan det andra berör det politiska tillståndet i de före detta kolonierna (Slemon, 2001:100-104 i Berglund och Landerdahl, 2004:9). Min ambition är att studera hur Frankrike tolkar sin roll som koloniserare idag, i ett mångkulturellt samhälle i en postkolonial värld. När jag talar om fransk postkolonialism och denna postkoloniala värld, hänvisar jag främst till de Nordafrikanska *postkoloniala kulturer* som existerar i Frankrike idag.

När man talar om ett postkolonialt tillstånd talar man rätten till politisk och kulturell självbestämmande (Hargreaves, 1997:4). Ändå finns problemet att när man talar om kulturer i tidigare kolonier, riskerar man att fånga in dessa på ett sätt där bilden av en hegemon, en koloniserare, uppstår. När man talar om postkolonialism är det just bilden av denna hegemon som man försöker att få bort för att just kunna åtskilja det postkoloniala från det koloniala (McClintock 1992 i Hargreaves, 1997:4). Problemet med att tala i postkoloniala termer utan att betona denna hegemon ses tydligt när man talar om före detta koloniserade länders invånare som nu bor i Frankrike (Hargreaves, 1997:4). Trots att dessa minoriteter i stor utsträckning talar franska skiljer de sig kulturellt från den franska majoriteten och detta förhållande skapar ”insiders” och ”outsiders” (Ibid, 1997:4). Jag studerar bland annat hur politikerna skapar just detta förhållande.

Hargreaves talar om att befolkningen som kommer från afrikanska eller asiatiska tidigare kolonier innehar kulturella traditioner som markant skiljer sig från de europeiska (Ibid:17). Han menar att dessa skillnader inte märks lika tydligt vid jämförelse mellan Frankrike med andra européer, och att skillnaderna som finns mellan Frankrike och afrikanska eller asiatiska immigranter förstärks av den underordnade roll som dessa kände under kolonialtiden (Ibid:17:18). Vidare menar Hargreaves att denna känsla av kolonialt förtryck satt sina spår i minnet hos folket från forna kolonier som idag lever vidare via senare generationer (Ibid:18).

Hay säger att Frankrike är ett land som kar en lång kristen och främst katolsk tro, och förklarar att modersmålen och den religiösa tron hos de flesta icke-europeiska immigranterna, tillhör kulturer som inte finner någon jämförelse i Europeisk historia (Hay i Hargreaves, McKinney, 1997:17). Vidare förklarar författaren att Islam, den religion till vilka de flesta maghrebianska immigranterna tillhör, under en lång tid var ”*the external enemy against which Europe defined itself*” (Ibid, 1997:17).

Frankrike har länge varit ett land med invånare från före detta kolonier. Dessa kom hit inte bara under kolonialtiden utan även efteråt, då regimerna i de länder som tidigare varit franska kolonier efter självständigheten ofta ersattes med korrupta eller auktoritära styren (Hargreaves, 1997:7). Andra kom även till Frankrike för att söka bättre möjligheter till utbildning och arbete.

En stor del av Frankrikes Nordafrikanska invandrare utgörs av de franska så kallade "rapatriés". Ordet rapatrié innebär ungefär "hemkommen", och syftar till de fransmän som under den franska kolonialtiden bosatte sig i kolonierna, och som, när dessa länder blev självständiga, skickades tillbaka till Frankrike. Jag kommer i min uppsats att använda mig av detta begrepp.

Det koloniala arvet lever kraftigt kvar hos de franska rapatriés, och genererar frågor om perceptionen av andra och om rasbarriärer (Hargreaves, McKinney 1997:18).

Det har varit svårt att undgå de debatter som förts i Frankrike rörande integrationsfrågan i landet. Bland annat kopplas tankarna till de upplopp som skedde i Paris år 2005¹. Inte sällan talar man om denna händelse i termer av "ett postkolonialt problem". Franska politiker har ofta beskyllts för att försöka mörka kolonialismens konsekvenser och för att inte integrera sina invandrare i samhället, och ofta beskrivs att "kolonialismen förblir ett hål i minnet" (Bancel m.fl. 2003:135).

När man talar om fransk postkolonialism kopplas tankarna även till ordet "francophonie". Francophonie är ett främst kulturellt relaterat begrepp som innefattar alla fransktalande (Hargreaves, McKinney, 1997:3). Hargreaves förklarar att francophonie är ett begrepp som kan ses som ett sätt för Frankrike att hävda kulturell och kanske även politisk hegemoni över tidigare koloniserade folk (Ibid, 1997:4). De länder där franska talas är främst forna franska kolonier, idag beräknade till 22 stycken (<http://www.africaresource.com>).

Trots den stora andelen invandrare i Frankrike är immigrationen ofta beskriven som ett "externt problem", som inte är relaterat till det historiska formlandet av Frankrike och som inte har att göra med "det franska" (Noiriell, 1996:4:5). En stor problematik som uppkommer här är då – vad är egentligen "det franska"?

5.5 "Les lois memorielles"

Begreppet "loi memorielle", till svenska översatt "minneslag", uppstod vid en diskussion kring tolkningen av Frankrikes historia ledd av politiker, journalister och historiker i Frankrike. En sådan lag står för en stats officiella förklaring av en

¹ År 2005 skedde i Paris förorterna en rad upplopp där bilar brändes och flera människor skadades. Den utlösande händelsen var två tonårspojkers död sedan de blivit jagade av polisen i Clichy-sous-Bois. Pojkarna var inte misstänkta för något. Deras död ledde till att man i förorterna startade upplopp mot polisen, vilka spred sig till omfattande delar av Frankrike (ww.svt.se, 2005-11-02)

historisk händelse, och i begreppet innefattas för närvarande tre lagar: Gayssot-lagen som gäller ett förbud mot att förneka vad som gjordes mot judar under Andra Världskriget, Taubira-lagen som tillåter för olika organisationer att anmäla sig som målsägare vid rättsliga fall rörande diskriminering, förtal eller kränkning och slutligen lagen som kommit att kallas ”lagen från den 23 februari 2005” som fastslår rättigheter för fransmän som krigat på den franska sidan under kolonialtiden och som kommit tillbaka till Frankrike, de franska rapatriés (<http://www.vie-publique.fr>). Jag har valt att använda mig av en debatt kring utformandet av den senaste lagen, och särskilt dess fjärde artikel, som empiriskt underlag för min analys.

5.5.1 ”Lagen från den 23 februari 2005”

”Lagen från den 23 februari 2005”, även kallad ”*la loi portant reconnaissance de la Nation et contribution nationale en faveur des Français rapatriés*”, till svenska översatt ”*lagen om erkännandet av Nationen och det nationella bidraget till förmån för fransmän hemsända från utlandet*”, antogs den 23 februari 2005 av den franska Nationalförsamlingen i Paris, och har blivit starkt kritiserad och omdebatterad i Frankrike och i dess forna kolonier.

Lagen fann sitt ursprung hos en grupp rapatriés, i Frankrike även kallade ”pieds-noirs” eller ”svartfötter”, fransmän som under kolonialtiden var bosatta i Algeriet. Dessa skapade år 1967, fem år efter den Algeriska självständigheten, en grupp i syfte att skydda och bevara intressen hos de hemsända fransmännen för att hedra alla fransmän och deras familjer som föll offer för kriget 1954-1962 (<http://www.ldh-toulon.net>). De strävade efter att alla de som under kriget dödats ska bli benämnda med orden ”Morts pour la France”, ”döda för Frankrike” (Ibid). Gruppernas främsta krav var att få ekonomisk ersättning från den franska staten.

Jacques Chirac, som 1986 blivit vald till premiärminister, engagerade sig för att förbättra integrationen av gruppen rapatriés, och presenterade stora reformer inom politiken och den franska lagen för att erkänna deras rättigheter (Ibid). Diskussionen kring dessa reformer präglades av frågor rörande de franska rapatriés sociala situation i Frankrike och deras ekonomiska rätter i landet. Bland annat lades förslag fram om hur stor ekonomisk ersättning och rätt till boende som ska ges till de franska rapatriés och deras familjer (www.assemblee-nationale.fr). Diskussionens andra stora huvudfråga var hur integrationen av dessa rapatriés ska ske, och hur man ska kunna göra detta utan att det leder till diskriminering eller segregation (<http://www.ldh-toulon.net>). Högt upp på listan stod även att Frankrike måste ta sitt historiska ansvar (Ibid). Francis Vercamer, representant för det demokratiska partiet UDF uttryckte sig vid debatten om hur lagen ska utformas med orden ”*Frankrike måste kämpa för att undvika all typ av diskriminering...*” och ”*...måste erkänna sitt ansvar och minnet av sin historia*” (Vercamer, Assemblée Nationale, <http://www.assemblee-nationale.fr>). Syftet med lagen sades inte bara vara ett erkännande och ansvarstagande, utan även att till den andra generationens rapatriés förklara kolonialismen och dess följder.

Den 23 februari 2005, utformades i ledning av Jacques Chirac och François Mitterrand, efter en lång tids diskussion och omdebattering av diverse lagförslag ”Lagen om erkännandet av Nationen och det nationella bidraget för fransmän hemsända från utlandet” (www.legifrance.gouv.fr). Lagen innehöll 13 artiklar där församlingens främsta diskussionspunkter kring de franska rapatriés rättigheter fanns samlade. Lagen var tillägnad de personer som deltog i Frankrikes erövrande av Algeriet, Marocko, Tunisien, Indokina samt andra områden tillhörande Frankrike. Syftet var att erkänna det lidande som skapades för de civila, de franska rapatriés och deras familjer som drabbades vid utbrytningen från det franska styret. Främst betonades den Algeriska självständigheten 1962 och de svåra konsekvenser detta fick för de franska rapatriés. Lagen ville vidare att undervisningen i skolan ska återge en sann bild av den franska närvaron i de forna kolonierna, och den positiva rollen av denna närvaro ska särskilt lyftas fram. Vidare skulle all typ av kränkning eller förtal riktad mot rapatriés förbjudas, och ekonomiska lättnader skulle tillkomma de drabbade i form av bidrag och lättnader vad gäller bostadssökande. Även deras barn skulle få ta del av dessa ekonomiska lättnader. (<http://www.legifrance.gouv.fr>).

5.6 Debatt kring skildrandet av Frankrikes koloniala roll

Lagen som tillkom den 23 februari år 2005, fick stark kritik både i Frankrike och i landets forna kolonier. Mest kritik riktades åt lagens artikel 4 som säger att ”undervisningsprogrammen ska uppmärksamma den roll som Frankrike haft främst under sin vistelse i Nordafrika, och dessa program ska främst uppmärksamma den positiva roll som Frankrike haft särskilt i Nordafrika...” (se appendix). En petition skrevs för att lagens artikel nummer 4 borde avskaffas, vilket skapade den debatt i den franska Nationalförsamlingen som jag har valt att analysera. Debatten har två sidor. Den ena handlar om huruvida det är politiker eller historiker som ska lära ut den franska historien, dvs. vem som borde återberätta betydelsen av kolonialismen. Lagen är utformad av politiker, och fick stark kritik av franska historiker då dessa ser att det är deras roll att skildra historien. Den andra sidan av debatten gäller hur man har valt att formulera sig vid utformandet av lagen och varför, d.v.s. huruvida man har rätt eller inte då man benämner Frankrikes kolonisering med termen ”positiv”. Jag har i min analys fokuserat på denna andra sida av debatten, ur vilken jag försöker studera hur franska politiker diskursivt försvarar sin kulturella identitet.

Socialistpartiet och det franska kommunistiska partiet samt UDF, det centerliberala partiet, representerar ja-gruppens främsta argument för avskaffandet, vilket har varit att det är fel att kalla den franska kolonialismen för någonting positivt, och har i debatten lyft fram kolonialismens mörka sidor. Från

denna sida präglas diskursen av argument där man försöker framställa kolonialismens brutalitet och kalla den för ett ”oläkt sår”.

Motargumenten till att lagen ska ändras kommer främst från högerpartiet UMP som lägger starkast fokus på att förklara Frankrikes roll i utvecklingen av sjukvårdssystem, utbildning mm i de forna kolonierna. Christian Kert var en av de politiker på högern som var med vid utformandet av lagen, och argumenterar för att det är viktigt att den positiva rollen lyfts fram för att ära de franska rapatriés som stred för Frankrike, och dessutom ställer han frågan om hur ungdomar härstammande från immigrerade familjer ska kunna känna sig stolta över att vara fransmän då historikerna endast presenterar Frankrike som en stat som exploaterat deras hemland (Kert, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Istället för att avskaffa lagen, säger Kert, ”låt oss finna nya motiv att tycka om den” (Ibid).

Denna debatt ledde inte till någon lagändring, men sedan 2005 har lagens artikel 4 blivit omskriven och finns således inte längre. Detta är dock av mindre intresse för min analys då min ambition främst är att se hur de franska politikerna diskursivt skapar ”vi” och ”dom” förhållanden till fördel för framhävandet av sin kulturella identitet.

Jag har i min analys av debatten koncentrerat mig på fyra punkter: det postkoloniala ansvaret, att handskas med mångkulturalism, den franska identiteten och stycket barbari eller civilisering som följer nedan. Jag har lagt upp min analys med utgångspunkt i dessa fyra huvudsakliga områden utifrån vilka jag anser att debatten kan studeras. Jag hoppas att utifrån dessa kunna finna en klar bild av hur de franska politikerna framställer sin kulturella identitet i ett mångkulturellt samhälle, i en postkolonial era.

6 Analys

6.1.1 Det postkoloniala ansvaret

Under denna rubrik samlas fräst argument där man betonar Frankrikes uppgift i erkännandet av sin koloniala roll. Christian Vanneste, en politiker från högersidan, hör till en av dem som anser att lagen ska förbli sådan som den blivit framröstad och argumenterar för att den positiva rollen av kolonialismen borde framhävas med det huvudsakliga argumentet ”hur ska man kunna älska ett land som hatar sig självt”? (Vanneste, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Vanneste fortsätter ”hur kan vi inte vilja ge våra barn ett gott exempel genom att lära dem om de medicinska framsteg som franska läkare bidrog med i kolonierna vid bekämpandet av sjukdomar”? (Ibid). Genom att i diskursen använda sig av starka ord såsom ”älska” och ”hata” kan man se hur Vanneste försöker styra diskursen i en riktning där Frankrike sätts i en utsatt position. Vanneste konstruerar därmed språkligt ett sammanhang där makten utgår ifrån två värdeladdade begrepp. Frasen ”hatar sig själv” beskriver i detta fall den position i vilken Vanneste anser att man sätter Frankrike då man talar om kolonialismens negativa effekter. Dessa negativa effekter borde tydas som empiriska fakta, snarare än som en känsla av hat för nationen. Likaså kan man se att användandet av begreppet ”älska” kan vara ett sätt att ignorera de integrationsproblem som finns och de svårigheter som t.ex. Hargreaves förklarar existerar i Frankrike. ”Älska” antyder att dessa problem inte finns, d.v.s. att endast för att man låter bli att tala om kolonialismens negativa effekter så kommer Frankrike att ”bli älskat”. Detta gör att bilden av Frankrike förbättras.

Som ett motargument säger Ayrault att ”Frankrikes uppgift är att konstruera en nationell skildring av ett minne som alla Republikens barn kan känna sig stolta över”... ”Frankrike har gjort saker som landet kan vara stolta över och även dåliga saker som vi måste förstå och erkänna” (Ayrault, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Ayrault är för avskaffandet av lagen, men trots detta framgår det tydligt då han använder sig av orden ”Nationell skildring”, ”Republikens barn” och ”stolt” att han skiljer det ”nationella” och ”Republiken” från någonting ”annat”. Man kan ur begreppen urskilja att för att det nationella ska existera måste detta enligt poststrukturalismens tänk ställas mot det icke-nationella. På detta sätt skapas ett motsatsförhållande. Genom att dessutom använda sig av ordet ”stolt” i denna kontext sätter han en positiv prägel på begreppen. Likaså kan man se på hur Ayrault förklarar att ”Frankrike har gjort bra saker som vi kan vara stolta över”, medan de negativa sakerna är någonting som Ayrault förklarar att ”vi måste förstå och erkänna”. Här framgår tydligt ett försök

att med ordet ”stolt” sätta de positiva aspekterna i en mer tilltalande position än de negativa, som snarare sätts i en ställning där man indirekt försöker få Frankrike att framstå som ”mindre skyldiga” än vad man hade gjort om man hade använd sig av orden ”icke stolt” eller ”skuld”. Detta är kopplat till den kulturella identiteten på så sätt att man här utifrån hur man uppfattar nationens handlingar, relaterar till sin självbild.

Bello förklarar att artikel 4 kommer att ”*göra det ännu svårare för våra immigrerade landsmän att leva i Frankrike*”, och säger att ”*Frankrike måste söka sig själv i dom och de måste söka sig själva i Frankrike*” ... ”*vi måste tala tydligt om kolonisationen för att förstå vad denna betytt för kolonisatorerna och de koloniserade*” (Bello, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29).

Även denna politiker försöker lyfta fram hur viktigt det är att *förstå betydelsen* av kolonialismen. Hur hon gör detta konstruerar ett tydligt ”vi” och ”dom” förhållande. Trots att argumentet är menat för att belysa hur viktiga de problem som Frankrike har med integrationen av invandrare är, skapar diskursen ett förhållande där man ändå skiljer på ”oss”, ”Frankrike” och ”kolonisatorerna” och ställer dessa mot ”dom”, ”immigranterna” och ”de koloniserade”. Den kontext ur vilken argumentet är tagen handlar om att lagens artikel 4 sätter gränser för en god integration, men samtidigt skapas här diskursivt ett förhållande vilket i sig sätter dessa gränser.

6.1.2 Att handskas med mångkulturalism

Att ”handskas” med mångkulturalism använder jag som en rubrik under vilken jag ämnar förklara hur det faktum att Frankrike är ett mångkulturellt land har påverkat debatten om hur kolonialismen ska framställas. Till stor del är argumenten präglade av åsikter som berör integrationsfrågan. T.ex. frågar Bello ”*med tanke på vårt förflutna, varför har vi så svårt att erkänna andras olikheter och samhällets mångfald? – i en värld som kräver det* (erkännandet av olikheter och mångfald), *låt oss hitta ett sätt att lyckas med det*” (Bello, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Bello visar här att ett medvetande finns om landets problematiska situation, men visar samtidigt att det finns svårigheter att tala öppet om detta. Som Hargreaves och Goodson förklarar, har immigrationen i Västvärlden lett till att man tvingats konfronteras med frågor om hur man uppfattar sig själv och andra samhällen, samtidigt som urskiljandet av den egna identiteten måste göras med hänsyn till att det finns andra kulturer (Hargreaves och Goodson 1997:1:2). Att som Bello säger ”*ha svårt att erkänna andras olikheter och mångfald, med tanke på vårt förflutna*” kan förstås som att man inte vet hur man borde uppfatta ”andra” i förhållande till sig själv.

Denna problematik med perceptionen av sig själv och av andra är inte den enda svårighet som man ställs inför. Politikerna menar även att bilden av Frankrike i världen, genom att framställa kolonisationen som någonting positivt, blir hotad. Derosier förklarar att lagen ”*har placerat Frankrike i en känslig situation gentemot landets forna kolonier*” och att ”*det är på tiden att Frankrike*

och Algeriet blir en gemensam kraft i Europa såsom Frankrike och Tyskland lyckades bli en gemensam europeisk kraft trots sina tre krig"...genom att avskaffa artikel 4 kan vi avsluta en kontrovers som är skadlig för bilden av Frankrike i världen" (Derosier, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Att uttrycka situationen som "känslig" är ett sätt att förmildra, då lagen har väckt stora protester runt om i de tidigare franska kolonierna, och lett till protester även i Frankrike.

Derosier säger även att Frankrike och Algeriet borde bli en gemensam kraft och gör en jämförelse med hur Frankrike och Tyskland har nått detta trots sitt förflutna. Hargreaves menar att när man talar om Frankrikes relationer till omvärlden, kan man se skillnader i jämförelsen mellan Frankrike och andra européer, och i jämförelsen mellan Frankrike och afrikanska eller asiatiska immigranter vad gäller kulturella traditioner (Hargreaves, 1997:17:18). Dessa skillnader förstärks dessutom på grund av den underordnade roll i vilken dessa immigranternas hemländer befann sig under kolonialtiden (Ibid, 1997:17:18). Att göra en jämförelse mellan den relation som råder mellan Frankrike och Tyskland med den som råder mellan Frankrike och Algeriet är ur detta perspektiv ohållbart och tyder på ännu ett sätt att diskursivt förvränga bilden av situationen, och att på så sätt göra den till någonting som sätter Frankrike i en mindre skuldsatt position gentemot Algeriet, till fördel för sin egen självbild.

Ett annat argument som hamnar i denna kategori är det som kommer från Lurel som säger att "det är förfärligt att glömma att Frankrike blivit ett mångkulturellt och mångetniskt samhälle" och att "det är nödvändigt att göra allt för att smida en nationell integrerande identitet" (Lurel, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Detta argument kan ses som dubbeltydigt – å ena sidan påpekar Lurel att Frankrike blivit ett mångkulturellt samhälle, men å andra sidan väljer han att tala om en "nationell identitet". Den nationella identiteten är ett begrepp som kan tolkas på många olika sätt, men kan beskrivas som ett sätt att identifiera sig själv eller en grupp som tillhörande en viss nation (NE, 1992:342). I detta fall talar Lurel om den franska nationella integrerande identiteten, och här måste man fråga sig vem som egentligen identifierar sig själv som tillhörande denna. Ur ett postkolonialt perspektiv skulle man kunna tolka detta som ett sätt att sätta den egna nationella identiteten som den överlägsna, d.v.s. den identitet som Lurel menar att individer i det mångkulturella franska samhället, oavsett ursprung, ska identifiera sig med.

6.1.3 Den franska identiteten

Derosier, som är för ett avskaffande av lagen säger att innehållet i artikel 4 "verkar komma från en annan tid, en annan politisk regim och har inte sin plats i den franska lagen" (Derosier, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Detta kan förklaras som ett försök att diskursivt försvara den franska identiteten. Indirekt ställs här "det franska" mot någonting annat, okänt som inte "hör hemma" i vad Frankrike står för. Här talar man således om värderingar, ett ord som är kopplat till kulturbegreppet, och om bilden av vad Frankrike står för.

Ayrault, som även han är för en lagändring, argumenterar för att *”en spridning av det historiska minnet är grundläggande för en nation, då nationen i det historiska minnet hämtar sin identitet och sin karaktär”* (Ayrault, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Identitetsbegreppet lyfts här fram. Vad som är intressant är att här fundera över vems identitet vi talar om. Den franska identiteten, hävdar Ayrault, hämtas i dess historia. Samtidigt måste man tänka på att den franska historien påverkat många nationer förutom Frankrike, och att förståelsen av den franska identiteten då ställs mot andra nationers identitet. Charles Taylor säger att identiteten är någonting som formas av bilder och berättelser och säger att hur våra identiteter ser ut beror på vem det är som har återberättat dessa i historien (Eriksson, Eriksson, Thörn 2005:41). Ur detta perspektiv är det därför viktigt att fråga sig *hur* och av *vem* detta vad Ayrault kallar *”historiska minne”*, framställs. Här skapas en situation där man talar om det franska historiska minnet för skapandet av en identitet.

Jean-Pierre Brard är emot en lagändring, och säger att *”kännedomen om historien och om minnen skapar tolerans vid skapandet av en demokratisk sfär och skapandet av universella värden”* (Brard, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Brard försöker här försvara vikten av att tala om det historiska minnet, i detta fall om Frankrikes positiva roll under kolonialtiden. Han talar här om universella värden, och man kan fråga sig vilka värden det är man syftar till.

När man talar om universella värden borde man tala om värden som omfattar alla världens länder. Samtidigt talar man här om *”en demokratisk sfär”*, och att tala om de universella värdena kan i detta fall vara ett annat sätt att tala om de västerländska värdena, varav demokrati är det främst förespråkade. Brard menar dessutom att genom att man lär ut Frankrikes positiva roll under kolonialismen, kommer det att skapas större tolerans. Detta kan främst ses som ett sätt att försöka värna om den franska bilden utåt. Kultur definieras bland annat som ett *”drag som karaktäriserar värdesystem”* (UNESCO, 1982). Genom att här förklara vikten av att belysa Frankrikes positiva roll för att på så sätt *”skapa tolerans för skapandet av universella värden”*, kan man se hur Brard talar om någonting som är viktigt för Frankrike och för den franska identiteten.

Jacques Desallangre säger att *”vår uppgift är att etablera normer som tillåter för alla medborgare att leva tillsammans...”* (Desallangre, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). När man här talar om att etablera normer i fransk lag, är detta en uppgift som kommer att utföras av de franska politikerna, vilket implicerar att det är franska normer som kommer att etableras. När man talar om begreppet kultur gör man detta främst utifrån en människas värderingar, normer och lagar (NE, 1992:513). Att etablera franska normer kan här ses som ett sätt att i Frankrike etablera en fransk kultur *”som tillåter för alla medborgare att leva tillsammans...”*. Detta argument tyder indirekt på ett antagande om att de västerländska normerna kommer att tilltala alla Frankrikes medborgare och tillåta att de lever tillsammans. På detta sätt skapas diskursivt ett förhållande där de franska normerna ställs mot andra normer, och på detta sätt lyfts även betydelsen av den franska kulturen fram.

Christian Vanneste var, som tidigare nämnts, emot en ändring av artikel 4. Han säger *”Vem skulle våga misstycka till Frankrikes närvaro i världen,*

utstrålning av landets kultur och värderingar, och existensen av francophonie”? (Vanneste, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Att Frankrike har haft en positiv roll kan möjligtvis förklaras utifrån dokumenterade källor som talar för Frankrikes bidrag till den utveckling som skett i infrastruktur och sjukvård i de forna kolonierna. Men att tala om ”utstrålningen av landets kultur och värderingar” är ett tydligt sätt att framhäva ”det franska”, då dessa begrepp blir centrala och på så sätt framställs som viktigare än andra kulturer och värderingar. Vanneste framhäver även vikten av ”francophonie”. Enligt Hargreaves är francophonie ett kulturrelaterat begrepp som kan ses som ett sätt för Frankrike att hävda kulturell och kanske även politisk hegemoni över tidigare koloniserade folk (Hargreaves, McKinney, 1997:3f). Genom att använda detta begrepp framgår ett tydligt sätt att än en gång sätta ”det franska” i en överlägsen position.

6.1.4 Barbari eller civilisering?

Ayrault säger att *”Man ska inte tyst förbigå det våld och de övergrepp som har präglat kolonialperioden, och även om den franska närvaron (i kolonierna) tillät framsteg inom utbildning och sjukvård för de underkastade folken, kan man inte på något sätt försvara kolonisationens natur vilken är viljan hos ett folk att dominera över ett annat, vilket motsäger alla Republikens viktiga demokratiska och mänskliga värden*” (Ayrault, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29).

Vad man ofta starkt reagerar på då man läser debatten, är det sätt på vilket de franska politikerna benämner kolonialismen med ord som ”den franska närvaron”, ”det franska verket”, ”äventyret”, ”upplevelsen” eller ”händelsen”. Detta skulle kunna förklaras utifrån Frankrikes svårigheter att erkänna sin verkliga roll, och att politikerna på detta sätt försöker att neutralisera begreppet kolonisering, samtidigt som de på detta sätt undviker begreppets negativa prägel. Ayrault benämner de koloniserade som ”de underkastade”. Detta kan tolkas på olika sätt. Å ena sidan skulle man kunna tolka det som politikerns egen åsikt om hur han ser på de koloniserade, samtidigt är detta ett faktum att koloniserarna faktiskt var i en maktposition gentemot folken i kolonierna, d.v.s. att de koloniserade hade begränsad frihet (Entelis i Ciment, 1997:31ff). Ayrault beskriver kolonisationen som ett sätt att dominera, men trots att Ayrault här talar om kolonialismens negativa sida, är han tydlig med att påpeka att detta är någonting som motsäger Republikens viktiga demokratiska och mänskliga värden. Detta är ett sätt att försvara nationens värderingar. Ayrault går inte så långt som att kalla kolonialismen för ”en barbarisk handling”, utan använder sig av termen ”att dominera”.

Vidare fortsätter Ayrault *”En gammal nation som vår har en historia som varken är svart eller vit – det finns inga goda och onda, skyldiga och offer, civiliserade och vilda*” (Ayrault, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Trots att politikern förklarar att dessa skillnader inte finns, skapas dessa motsatser av det faktum att Ayrault framställer dem i diskursen. Dessutom är det farligt att säga att dessa motsatser inte existerar, då uppfattningen är olika beroende på vem man frågar. Vad man här måste tänka på är det som Loomba kallar ”offerstatus”, d.v.s.

att vilken definitionen som ges av kolonialismen beror på de koloniserades uppfattning av denna tid (Loomba, 2005:30).

Helene Mignon är en annan förespråkare på ja-sidan, som säger *"att kolonisera innebär att kolonisatören ålägger alla sin vilja och ignorerar traditioner, levnadsregler och den sociala och ekonomiska miljön hos den inhemska befolkningen"* (Mignon, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Här nämns ingenting om våld, utan kolonisationen framställs mer som ett sätt att dominera enligt sina egna kulturella regler över ett folk. Här kan man ifrågasätta frasen *"ignorera traditioner, levnadsregler och den sociala och ekonomiska miljön hos den inhemska befolkningen"* då man talar om hur de franska kolonisatörerna utövade sin makt i kolonierna. Med sin *"mission civilisatrice"* tog fransmännen stor kontroll över handeln i Algeriet, och begränsade den muslimska undervisningen (Entelis i Ciment, 1997:31:33). Här handlade det tydligt inte bara om att ignorera, utan rent av om att förändra levnadsregler till förmån för att kunna ersätta dessa med de franska. På detta sätt skapas diskursivt ännu en situation som framställs som *"mildare"* än vad den faktiskt var.

Michel Diefenbauer är emot en lagändring och anser att det är viktigt att kolonisationens *"ljusa sidor"* uppmärksammas. Hans argument lyder *"mötet mellan två folk, två kulturer, två religioner för alltid med sig en risk för våld"* men, fortsätter han, *"kolonisationen förde med sig många positiva konsekvenser inom bland annat sjukvården"* (Diefenbauer, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29). Här gör Diefenbauer en tydlig distinktion mellan de olikheter som fanns under kolonialismen och som Frankrike försöker att handskas med än idag. Politikern förklarar att det är svårt för två kulturer att mötas på ett fredligt vis, vilket är ett sätt att förklara att det råder kulturskillnader, att den franska kulturen och skiljer sig från den andra. Dessutom lyfter Diefenbauer fram argumentet att den franska kolonisationen förde med sig *"många positiva konsekvenser inom sjukvården"*. I Nationalencyklopedin förklaras att kolonialmakternas syfte var att genom satsningar i kolonierna stimulera ekonomin inom det koloniala systemet och anpassa det till världsmarknaden (NE, 1993:184). Därför kan man se det som problematiskt att säga om dessa satsningar gjordes för att förbättra utvecklingen i de forna kolonierna till fördel för fransmännen eller för de inhemska i kolonierna. Oavsett om så är fallet eller inte, skapas i en debatt som denna, ett förhållande där man antar att detta är en konsekvens som är viktigare än de negativa konsekvenser som kolonisationen förde med sig och som därför måste få en särskilt betonad plats i lagen. Detta argument tillsammans med argument som belyser *"Frankrikes insats i utvecklingen av Nordafrikanska länder"* (Mariani, www.assemblee-nationale.fr, 2005-11-29), visar implikationer på att politikerna tillförde dessa länder sin, *"franska utveckling"* vilken indirekt anses vara *"nödvändig"*. Ordet *"utveckling"* ställs här i förhållande till att dessa länder tidigare var *"outvecklade"*.

7 Slutsats

7.1 Sammanställning av resultat

Jag har i denna studie haft som syfte att ur ett postkolonialteoretiskt perspektiv med ett fokus på det mångkulturella samhället, visa hur franska politiker försvarar sin kulturella identitet genom sin framställning av den franska rollen under kolonialismen. Jag har till stor del funnit att de argument som framförs behandlar begrepp som ”nationell”, ”erkännande”, ”stolthet”, ”värderingar” och ”demokrati”. Den diskurs som förs visar, i enlighet med den postkoloniala teorin om diskursiva maktförhållanden, de franska politikernas formande av en fransk ”vi” grupp i förhållande till en ”dom” grupp som utgörs av de franska rapatriés, immigranterna, med ett särskilt fokus på de franska värderingarna och franska normer. Den franska kulturen ställs här i förhållande till någonting ”annat”, genom politikernas betoning av karaktäristiska drag för vad den franska Republiken representerar.

För att ge en bakgrund till vad debatten grundar sig på har jag försökt förklara vad den franska kolonialismen av främst Algeriet innebar. Detta har jag sedan kopplat an till politikernas argument. I mitt arbete har jag definierat den franska postkolonialismen utifrån de postkoloniala kulturer som finns i Frankrike idag som en följd av kolonialismen, och som bidrar till skapandet av ett mångkulturellt franskt samhälle. Kolonialismen och det faktum att Frankrike till följd av denna blivit ett mångkulturellt samhälle har skapat en situation där frågor om identitet ställs i centrum, och där det finns ett behov av att erkänna men samtidigt försvara sin roll som kolonisatör.

I de franska politikernas försök att förklara Frankrikes roll under kolonialismen är denna identitetsfråga starkt närvarande och har betydelse för hur man idag väljer att presentera sin roll. Man försöker här diskursivt försvara sin identitet genom att tala om ”det franska” i termer kopplade till begreppet kultur. Ett ofta återkommande sätt att göra detta är att förmildra och till och med försöka förvränga bilden av kolonisationen till fördel för sin självbild.

Genom att tala om kolonialismen i termer av ”en händelse”, ”ett äventyr” och ”den franska närvaron”, tyder på de svårigheter som finns att erkänna den koloniala rollen, och kan även det ses som ett sätt att försöka försvara den kulturella identiteten idag. De franska politikerna talar, oavsett om de är för eller emot en lagändring, på ett sätt där de försöker hävda det franska, den franska kulturen och därmed det som är utmärkande för deras kulturella identitet.

7.1.1 Avslutande diskussion

Det har varit tidskrävande, men intressant att läsa en fransk debatt, som skiljer sig mycket från hur politiska debatter ser ut i Sverige.

I en studie som denna uppkommer problem vad gäller avgränsningar. Jag insåg ganska snabbt att jag gett mig in på ett väldigt brett och komplicerat ämne, som kan behandla frågor rörande den franska integrationspolitiken, nationsbegreppet, immigration, nationalism, rasism, rasbegreppet, diskriminering, situationen i de forna kolonierna, immigrationspolitik och fransk högerextremistisk politik och mycket mer.

Det svårt att tala om fransk postkolonialism utan att faktiskt tala om problem som diskriminering, nationalism och rasism, samtidigt som även begreppet ”mångkulturell” skapar nya infallsvinklar. Det har varit problematiskt att undvika, och samtidigt väldigt lockande att gå in på dessa, i min text obehandlade, områden. Detta får jag dock lämna som ett förslag på fortsatt forskning inom ämnet ”Det mångkulturella samhället i en postkolonial era”.

8 Appendix – Lagens artikel 4, den 23 februari, 2005

LOI

LOI n° 2005-158 du 23 février 2005 portant reconnaissance de la Nation et contribution nationale en faveur des Français rapatriés (1)

L'Assemblée nationale et le Sénat ont adopté,
Le Président de la République promulgue la loi dont la teneur suit :

Article 4

Les programmes de recherche universitaire accordent à l'histoire de la présence française outre-mer, notamment en Afrique du Nord, la place qu'elle mérite.

Les programmes scolaires reconnaissent en particulier le rôle positif de la présence française outre-mer, notamment en Afrique du Nord, et accordent à l'histoire et aux sacrifices des combattants de l'armée française issus de ces territoires la place éminente à laquelle ils ont droit.

La coopération permettant la mise en relation des sources orales et écrites disponibles en France et à l'étranger est encouragée.

Fait à Paris, le 23 février 2005.

Jacques Chirac

Antagen via omröstning av Nationalförsamlingen och Senatshuset,
Har Presidenten utfärdat lagen vars text följer:

Artikel 4

Universitetens läroplan/forskningsprogram tilldelar Frankrikes närvaro i utomeuropeiska områden, särskilt i Nordafrika, den roll den förtjänar i historien.

Skolprogrammen erkänner i synnerhet den positiva rollen av den franska närvaron i utomeuropeiska länder, särskilt i Nordafrika, och tilldelar historien och uppoffringar gjorda av de stridande för den franska armén härstammande från dessa (utomeuropeiska) territorier, den framstående plats som de (historien och uppoffringarna) har rätt till.

Samarbete som möjliggör sammanlänkningen av muntliga och skriftliga källor tillgängliga i Frankrike och utomlands uppmuntras.

Utfört i Paris, den 23 februari 2005.

Jacques Chirac

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000444898&dateTexte=>, www.legifrance.gouv.fr

9 Referenser

Litteratur

- Bancel, Nicolas – Blanchard, Pascal – Vergès, Françoise, 2003. *La République Coloniale. Essai sur une utopie*. Paris: Éditions Albin Michel S.A.
- Bergström, Göran och Boréus, Kristina, 2005. *Textens mening och makt – Metodbok i samhällsvetenskaplig text - och diskursanalys*. Andra upplagan. Lund: Författarna och Studentlitteratur.
- Börjesson, Mats, 2003. *Diskurser och Konstruktioner, en sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.
- Ciment, James, 1997. *Algeria, The Fundamentalist Challenge*. New York: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, Facts on File Inc.
- Eriksson, Catharina - Eriksson Baaz, Maria - Thörn, Håkan (red), 2005. *Globaliseringens kulturer – Den Postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Falun: Nya Doxa.
- Esaiasson, Peter - Giljam, Mikael - Oscarsson, Henrik - Wägnerud, Eva, 2003. *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra upplagan. Stockholm: Författarna och Nordstedts Juridik AB.
- Kincheloe, Joe L. och Steinberg Shirley R, 1997. *Changing Multiculturalism*. Philadelphia: Open University Press.
- Loomba, Ania, 2005. *Kolonialism/Postkolonialism – En introduktion till ett forskningsfält*. Stockholm: Tankekraft förlag.
- Said, Edward W., 2004. *Orientalism*. Stockholm: Ordfront.
- Taylor, Charles, 1994. *Det mångkulturella samhället och erkännandets politik*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Williams, Patrick och Chrisman, Laura, 1994. *Colonial Discourse and Post-Colonial Theory. A Reader*. Hertfordshire: Prentice Hall.
- Wreder, Malin i Börjesson, Mats och Palmblad, Eva (red), 2007. *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Författarna och Liber AB.

Uppslagsverk

- Nationalencyklopedin, 1993. Nationalencyklopedin. Ett uppslagsverk på vetenskaplig grund utarbetat på initiativ av statens kulturråd. 11:te bandet Sökord: Kolonialism. Höganäs: Bokförlaget bra böcker AB.
- Enwall, Jeannie och Lötmarker, Ruth, 1995. Fransk - Svensk ordbok. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Malmström, Sten – Györki, Iréne – Sjögren, Peter A. 1994. Bonniers svenska ordbok. Modern svensk standardordbok Nya ord, Främmande ord, Facktermer, Fraser. Sökord: Mångkulturell. Stockholm: Bonnier Alba AB

Artiklar och uppsatser

- L'Assemblée Nationale. 2005-11-29. Abrogation de l'article 4 de la loi du 23 février 2005 relative aux Français rapatriés. Fulltext: http://www.assemblee-nationale.fr/12/cra/2003-2004/253.asp#P38_325
- Farouky, Jumana, 2007-02-26. *The many faces of Europe*. TIME, Volume 169, No. 9. Amsterdam: Time Warner Publishing.
- Howell, Jennifer, 2008. "Reconstituting Cultural Memory through Image and Text in Leïla Sebbar's *Le Chinois vert d'Afrique*". *French Cultural Studies*, Vol. 19, No. 1, 57-70.
- Uddman, Paula och Gustavsson, Jakob, 2007. *Konsten att skriva och tala*. Lund: Studentia, www.studentia.se, free-learning, Statsvetenskapliga Institutionen.
- Berglund, Viktoria och Landerdahl, Sara, 2004. "Böcker som bistånd Sidafinansierade biståndsprogram inom biblioteks- och informationssektorn", Magisteruppsats. Uppsala: Uppsatser inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Internetkällor

- http://www.assemblee-nationale.fr/12/cra/2003-2004/254.asp#P44_501
l'Assemblée Nationale, 2004-06-11
- <http://www.africaresource.com/content/view/418/68/> - Ekwe-Ekwe, Herbert, 2003. Africa resource, "The Bogey of African-French Solidarity"
- <http://www.crwflags.com/FOTW/FLAGS/fr-colon.html#col> - Sache, Ivan, 2007-02-02. *France, Colonial Empire*
- [http://www.linternaute.com/histoire/empire_colonial_francais/4775/a/1/1/2/-](http://www.linternaute.com/histoire/empire_colonial_francais/4775/a/1/1/2/)
2008-02-20. *Histoire de l'empire colonial Français*
- www.tlfq.ulaval.ca/AXL/afrique/maghreb.htm - Rekacewicz, Philippe, 1994-11. Cartographie – Afrique, La démographie au Maghreb
- <http://www.da.se/home/da/home.nsf/KKL4/Algeriet> - Kumm, Björn, 2008-03-04. Dagens arbete: *Algeriet*
- <http://www.ldh-toulon.net/spip.php?article1188> – LDH Toulon, 2006-02-20. *La genèse de la loi du 23 février 2005: (1) le lobby pied-noir*
- <http://www.jura.ch/acju/Departements/DED/OCC/Documents/pdf/Unesco.pdf> - 1982-07-26. *Världskonferensen om Politiska kulturer*, Mexico City, 26 juli – 6 augusti, 1982
- <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=22584&a=479600> – 2005-11-02. Nya upplopp i Paris förstäder. Ansvarig utgivare: Morgan Olofsson.